

О. Ф. Долженков

ОРГАНІЗОВАНІ ЗЛОЧИННІ УГРУПОВАННЯ ПРЕДСТАВНИКІВ КАВКАЗЬКИХ НАЦІОНАЛЬНИХ ДІАСПОР, ЩО МЕШКАЮТЬ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

В останні роки увагу правоохоронних органів України притягує активна діяльність вихідців з Кавказького регіону, в першу чергу, з Чечні. Поглиблене вивчення причин так званої “чеченської присутності” в Україні свідчить, що представників чеченської діаспори приваблює в нашій країні “м’яке”, у порівнянні з іншими державами СНД, законодавство, яким регламентується перебування іноземців з республік колишнього СРСР.

Наявність стійких зв’язків на родинній, підприємницькій, кримінальній основі з діаспорними об’єднаннями, які сформувалися в Україні ще до отримання нею незалежності, підтримка сепаратистської політики лідерів чеченської опозиції політичними силами правого спрямування і кримськотатарським населенням також сприяли міграції чеченців до нашої держави. Крім цього, за даними Держкомкордону України, Росія в 1995 році в односторонньому порядку обмежила в’їзд на свою територію громадян Грузії, Азербайджану, чеченців, які намагалися в’їхати до Російської Федерації з інших країн, в тому числі, з України. На сьогоднішній день кількість мігрантів із Чечні, які офіційно зареєструвались в органах влади як біженці, становить приблизно 4 тис. осіб, але є обставини вважати, що їх число значно більше.

Ріст міграції жителів Чечні в Україну був зафіксований ще із середини 1994 року. Цю категорію біженців складали переважно представники російськомовного населення, сім’ї яких мали родинні та інші зв’язки в Україні. В місцях розселення вони намагалися і, як правило, отримували статус біженців, прописку, працевлаштовувались.

У зв’язку з початком відкритого збройного конфлікту в Чечні (листопад-грудень 1994 року) стихійний потік мігрантів різко збільшився. Значна частина осіб чеченської національності, оби-

раючи місцем проживання переважно південні та східні області України, в місцевих органах влади не реєструвалась, мешкала у родичів або знайомих. Тільки після прийняття Кабінетом Міністрів України постанови “Про заходи щодо надання допомоги особам, змушеним залишити постійне проживання в Чеченській республіці Російської Федерації і які прибули в Україну”, процеси розселення в нашій державі біженців з Чечні набули більш організованого характеру.

Аналіз процесів, які відбуваються серед представників чеченської діаспори в Україні, свідчить як про політизацію їх певної частини, так і про намагання окремих з них створити організовані на території України політичні етнічні організації, які потенційно можуть служити базою і прикриттям для організованих злочинних угруповань:

З моменту їх реєстрації правоохоронними органами України даних щодо протиправної діяльності цих організацій не отримано.

В той же час кримськотатарський Меджліс і благодійна організація кримських татар “Адалет” розглядали військовий конфлікт в Чечні як національно-визвольну боротьбу республіки Ічкерія за свою незалежність, а дії прихильників Д. Дудаєва, в тому числі в мм. Первомайської, Кизлярі, на паромі “Аврасія” як “закономірну адекватну реакцію на державну терористичну діяльність Росії стосовно чеченського народу”. За оперативними даними, частина кримськотатарських активістів під прикриттям неіснуючого кримського філіалу Ісламської релігійної партії “Відродження” в грудні 1994 року робила спробу надати фізичну допомогу військовим формуванням Д. Дудаєва. В подальшому аналогічних дій з боку політичних структур кримськотатарського національного руху не фіксувалося.

Російськими засобами масової інформації з початком військового конфлікту в Чечні широко розповсюджувалися матеріали про активну участь українських найманців в бойових діях проти федеральних військ, військових операціях на території цієї республіки “батальйонів УНА-УНСО”, підготовки чеченських бойовиків в Криму, надання допомоги і дозволу чеченським, кримськотатарським бойовикам проводити бойову підготовку на території України.

Від Федеральної служби безпеки Російської федерації до правоохоронних органів України також надходила інформація про намагання представників чеченської опозиції використати територію нашої держави для підготовки та проведення терористичних акцій (про наміри захоплення консульства Республіки Польща у Львові, бойових гелікоптерів з метою бомбардування Курської АЕС, туристичних автобусів сполученням Москва–Стамбул, зброї з арсеналів 14 армії РФ, відпочинку та лікування в оздоровчих закладах Криму осіб, які приймали активну участь у бойових діях і так далі). Ретельна перевірка цього питання показала, що підстави для поширення подібної інформації відсутні.

Між тим, у обставині, коли міжнародне співтовариство ще не визначилось у своєму відношенні до військового конфлікту у Чеченській республіці, було нанесено шкоду міжнародному престижу України, в адресу якої лунали звинувачення у підтримці терористичних міжнародних військових угруповань.

Увага, яка приділяється правоохоронними органами організаціям представників національних діаспор, що мешкають на території України, в першу чергу — кавказького і кримськотатарського походження, пояснюється тим, що діяльність злочинних угруповань, сформованих на етнічній основі, негативно впливає на соціально-політичну та криміногенну обстановку в нашій державі. Крім того, здобуття об'єктивної інформації щодо їх структур, планів, профілю злочинної діяльності, зв'язків з корумпованими представниками державних організацій ускладнюється об'єктивними обставинами: високою ступінню закритості національних угруповань для

осіб інших національностей, традиціями взаємодопомоги і т.д.

За оперативними даними правоохоронних органів України ще в 1995 році в Варшаві відбулась зустріч представників злочинних угруповань, в якій, крім поляків, взяли участь українці, росіяни, чеченці. Останні повідомили про свої наміри щодо передислокації угруповань на територію України та Білорусії з метою створення в їх східних областях тимчасових баз для розташування бойовиків, яких в подальшому планувалося використовувати для здійснення терористичних актів на території Російської Федерації. Визначалося, що зазначені угруповання планували також займатися скоєнням розбійних нападів, зберіганням і торгівлею вогнестрільною зброєю, організацією збуту наркотичних речовин, протиправною діяльністю у сфері економіки.

Боротьба з цими угрупованнями ускладнюється тим, що їх лідери мають широкі зв'язки в місцевих органах влади і управління в країнах СНД, що дає їм можливість брати активну участь у фінансово-господарській діяльності комерційних структур і банків, отримувати пільгові кредити за фіктивними договорами з подальшою конвертацією отриманих коштів, переведенням їх у готівку і присвоєнням. При цьому значна частина коштів використовується для особистого збагачення, підкупу посадових осіб в органах влади, управління, представників правоохоронних органів. До органів внутрішніх справ і Служби безпеки України постійно надходить оперативна інформація про те, що ватажки формувань займаються також і фінансуванням діяльності ряду політичних діячів України, які в перспективі, опираючись на цю допомогу, можуть зайняти керівні посади в органах влади та управління.

Сьогодні в Україні діють розрізнені етнічні злочинні угруповання, які складаються в основному з вихідців з Кавказького регіону. Ватажки цих угруповань неодноразово намагались об'єднати їх під єдиним керівництвом, однак у зв'язку з внутрішніми протиріччями та боротьбою за лідерство це не вдалося зробити. Тільки в м. Києві зафіксовано 10 таких груп з широким спектром злочинних інтересів.

В решті міст України діють малочисельні етнічні злочинні угруповання, які займаються здирництвом у сфері комерційної торгівлі, виконують замовлення по “вибиванню” боргів і т.д.

Окремими угрупованнями на підставних осіб було відкрито ряд комерційних структур, основною метою було отримання валютних коштів нібито дня закупівлі зброї, продовольчих товарів, медикаментів для збройних формувань чеченської опозиції. Зафіксований також факт спроби отримання коштів з використанням державних підприємств. Так, у лютому 1996 року з Москви до м. Северодонецька (Луганська область) прибуло угруповання із 7 осіб чеченської національності, щоб взяти під свій контроль деякі державні промислові підприємства міста нібито з метою отримання додаткових джерел фінансування бойових дій в Чечні. В результаті конфлікту з місцевими кримінальними структурами одного чеченця було вбито, другого — поранено. Після цієї невдачі чеченська група зникла з поля зору правоохоронних органів.

Контакти злочинних етнічних угруповань з місцевими українськими угрупованнями мають епізодичний характер. Метою зустрічей звичайно є вирішення конфліктних ситуацій, а не спроби встановити відношення співробітництва.

Кавказькі організовані злочинні структури мають характерні ознаки транснаціональних злочинних угруповань?

— у початковий період свого існування вони формуються, як правило, на основі етнічних чи політичних угруповань закритого типу (наприклад, чеченські і китайські етнічні угруповання, колумбійські кримінально-політичні структури та інші), що демонструє наявність ознак самоформування і таємності існування;

— транснаціональні організовані злочинні об'єднання мають внутрішню складну організаційну структуру з обов'язковим розподілом ролей; в ній присутні керуючі та підлеглі ланки, системи взаємного інформування і матеріального постачання тощо (ознаки самоврядування та самозабезпечення);

— їм притаманна професійна спеціалізація та орієнтація на функціонування в межах конкретної сфери злочинної діяльності (наприклад, для колумбійських картелів характерна транснаціональна торгівля наркотичними речовинами) -ознака спеціалізації;

— організованим злочинним групам притаманний високий ступінь пристосування до особливостей кримінальної політики країни, де вони функціонують (ознака високого ступеню пристосування);

— їм характерно прагнення розширити географічний ареал існування та свою злочинну діяльність за межами етнічного регіону (країни), де згадані групи сформувались; проведення злочинних операцій на території декількох країн одночасно (ознака протяжності в просторі);

— їм притаманний такий атрибут, як довгий час існування (ознака протяжності в часі);

— для вищезначених угруповань характерно втягнення до злочинної діяльності законослухняних громадян, в першу чергу-державних службовців, політичних діячів (ознака загрозуючого розповсюдження в суспільстві).

З метою удосконалення діяльності суб'єктів боротьби з організованою злочинністю, на нашу думку, було б доцільно запропонувати:

1. З метою найбільш ефективного виявлення і припинення протиправної діяльності організованих злочинних формувань створити єдиний загальноукраїнський банк даних відносно організованих злочинних груп з міжнародними і міжрегіональними зв'язками.

2. Створити на базі Головного управління по боротьбі з організованою злочинністю України спеціальний підрозділ по боротьбі з міжнародною організованою злочинністю з наданням його співробітникам права проводити розслідування за кордоном.

3. За домовленістю (на договірній основі) з суміжними державами створити інтернаціональні оперативно-розшукувальні підрозділи для сумісної боротьби з нелегальним переміщенням наркотиків, автомобілей та іншими видами транснаціональної злочинності.